

DHAQANKA, AQOONTA
IYO FANKA

Fikrada badan oo ku saabsan cilmiyeenta af soomaaliga ayaa u baahan in dib looga fiirsado. Fekrada haas waxa ka mid ah tan ku baaqaysa: fal amarka in loo qaato meel gale.

Sida la wada ogsoon yahay, afku wuxuu ka hadlaa dunida nagu wareegsan iyo xiriirkaa aan la leenahay. Dunidaas oo isugu jirta qayb ku xiran muruqeenna iyo maskaxdeenna iyo qayb ka kooban waxyalo iskood u dhaca amat la rumaysan yahay in aan dadku farageelin ku sameyn, sida kuwa kale oo badan dadka amar kama qaataan, maangalna maaha in la siiyo amar. way dhici kartaa, in ruux niyadiisu kacsan tahay laga maqlo: roob da! Taas qudheeda looma qaadan karo fal amar, maxaa yeelay ma jirto ama la bixiyey oo roobka soo kordhinaya. Yacni ma jiro ruux amar qaatay ama fulinaya. Sidiisaba fal amarku cid ayuu waxqabad ku baraarujinayaa. Marka haddii uusan jirin ruux amarka la bixiyo fulinaya amaba aan loo baahneyn (ficiiku iskiis u iman karo), sida badanfalku ma yeesho fal amar. Fal amarku wuxuu u yeerayaan sid waxa la dalbayo fulisa.

Dabeecadda af soomaaliga waxa ka mid ah falal mataano ah oo ku kala geddisan lahaanshaha iyo la'aanta fal amarka. Haddaba marka laga duulo fikradda aan ka hadlayno, waxa lumaya kala geddisnaataas, isla markaasna waxa la lumaya dhismaha falka. Cabdi geed buu koray iyo waa koray, Soomaaliya waa u kala duwan yihin. Cabdi geed buu koray, waxay ka dhigan tahay; geed buu fuulay. Maadaama, Cabdi fici suubihey waa maangal in kor lagu yiraahdo (amarla siiyo). Laakiin Cabdi waa koray oo la micno ah: joog, caqli iyo cimri ayaa u kordhay, kor kuma habboona. Caqliga; cimriga iyo jooggu maaha wax Cabdi meel weel ka soo darsanayo, ee waa tubayn jirkiisa iyo maskaxdiisa ku dhacaysa, isaguna uusan fara gelin karin. Waxa jira fal kale oo noo sheegaya korriimo amar leh (kori). Taasi waxay noo sheegay-

saa iyana in aan loo baahnay fal amar -kor oo korriimada ku saabsan. Haddii taasi dhacdo waxa caddaanaya in aan latixgeelin hannaanka iyo loojikada micnaha falka Soomaaliga.

1. Wiilkii waa koray.
2. Wiilkii waa la kordhiyey.

Waxay u taagan yihin laba fikradood oo kala ah:

a) wilkii iskiis buu u koray; yacni korriimadu waxay ku timid tubayn dabiici ah (natural process). Muhiim maaha cidda korisay.

b) wiilkii waa la koriyey, oo tilmaamaysa inuu wiilku cid kale cunno iyo xannaano ka helay. Halkan cidda wax korisay lagama tegi karo.

Sidoo kale falalka buuxay, buuxiyey, buuxsaday iyo buuxsamay. Buuxay waxay tilmaamaysaa weelka laga hadlayo in uusan wax kale qaadin. Nooma sheegayso weelka waxa ku jira in lagu shubay iyo inay iskood ugu shubmeen. Buuxay faallo kale nama siinayso. Waa dhexdhexaad, waxayna ka kooban tahay BUUX oo sal ah iyo lifaaqa-ay ee waqtiga tagtada.

Buuxiyey, waxay sugaysaa weelka waxa ku jira in cid ku shubtay, isla markaasna waxay ka kooban tahay Buux, xarafka (i) oo ku shubidda caddaynaya iyo lifaaqa tagtada sheegaya -yey. Buuxsaday, iyana waxay soo kordhisay, qasadka weelka waxakujira loogu shubay (cid gaar ahi inay ku shubtay), waxayna ka kooban tahay sal (buux), -sad iyo -ay.

Buuxsamay, waxay qeexaysaa micno kuwaas hore wax yar ka geddisan. Weelka ayaa laga dhigayaa inuu gacmo yeeshay oo keligiis waxa ku jira isku shubay.

Afartaas fal ee midna waalid yahay, seddexna taranka yihin, waxay marag ka yihin hodannimada afkeenna, dhanka kalena waxay muujinayaan fikradda aan ka hadlaynaa in ay tahay korxaadis.

Haddii aad u fiirsatay qaamuuska "Somalo-Italiano" (1985, bog 71).

MEEL GALAHA FALKA AF SOOMAALIGA

waxaad ka helaysaa buuxsan oo fal amar ahaan u taagan. Buuxsan waa taran, oo waxay ka iman kartaa buux +san ama buux +samid. Marka hore waa sifo, fal amarna shaqo kuma laha. Waa markay ka kooban tahay buux +san; buuxsan yahay. Marka kale qudheeda ma laha fal amar,

balse aan eegno hadday jirto sida ay ku iman kartoo buuxsan. Marka uu buuxsa mid ka harolifaaqa-id, waxa noo soo baxaya buuxsam. M-duna sida la ogyahay waxay iska ilaalisaa in ay falka ugu gadaal marto. Halkan oo kale meesheeda waxa gala n-buuxsan. Sidaas bay ku dhalataa

buuxsan ee maaha sida baarayaasha qaarkood rumaysan yihin oo ah in buuxsan asal tahay, buuxsamay-na ay iyada ka farcantay.

Waa Socotaa
W.Q.

C/Ilaahi Max'ed Shirwac

UBADKA IYO MUSTAQBALKA

Inkastoo xadaaraddu gaartay heerar aanay ka fekeri karin maskaxda bani'aadamka dabooshayna baahida geesaha badan leh, haddana waxay malaayiin waalid jiidka la qaban la'yihin sidii ay ilmahooda ugu jidayn lahaayeen sida toosan ee mustaqbalooda aayaha cimrigoodu ku hagaagi lahaa.

Ma jiro waalid habeen ku seexday in ubadiisu seegan sida la wada jecelyahay oo rumeenta hamida waalidka iyo himilada ubadka (aayo-tiin wakan), haddana waxaa adduunka waayadan dambe camiray ilmo uu ka lumay toobiyihii nolosha, iyagoo ubadkaasi magansaday derbi jiif, dibjirnimo iyo iyagoo marin habaabiyey malaayiin kale oo fici alhaan kaga dayday.

Mustaqbil laaweyaasha waxay dunida badeen dib u dhac dhan kasta leh, waxayna horumariyeen isticmaalka maandooriyaha, taasoo sabab u ah dhiskooda iyo maskaxdooda oo ku shaqeyso waana tii la yiri (Jir fiyow ayaaleh maskax fiyow) markaana dunidu uma fadhidoo in mustaqbal laawe dunida ku soo kordhiyo wax loo aayo, balse mirihiisu waa jab, baadi iyo dhalanteed lagula saaxiibo.

Wax kastaba gun iyo aasas leh sabab baarayaasha barkood iyo culimada cilminafsiga waxay wadajir ahaan u soo saareen; maray arrintan kaga faalloonayeen jariidadaha qaarkood in sababta ugu weyni ay tahay rabbaayayaasha ubadka iyo hoyga korriinka bilowga ah, sidaa awgeed ayaan jeclaystay bal inaan halkan ku soo ururiyo raad-

raacyadii culimada iyo asbaabo kale oo arrintan ku taxaluqa.

Ugu horreynba mustaqbalka waa saadaal, saadaashuna Ilaah baa ku shaqo leh xaggiisayna ka diiwaangashan tahay ciribta dambe, balse bani'aadamka waxaa korkiisa ah dadaal iyo tawakkal, bal haddaba akhristow halkan waa kuuguhayaa qoys ka kooban toddobo carruur ah iyo hooyo iyo aabbe, waxaana jeclahay qoyskan aan tusaalaha u soo qaadannay in aan wada-jir ahaan halkan ku dhigdhigno kuna muujinno qariidadda mustaqbalka.

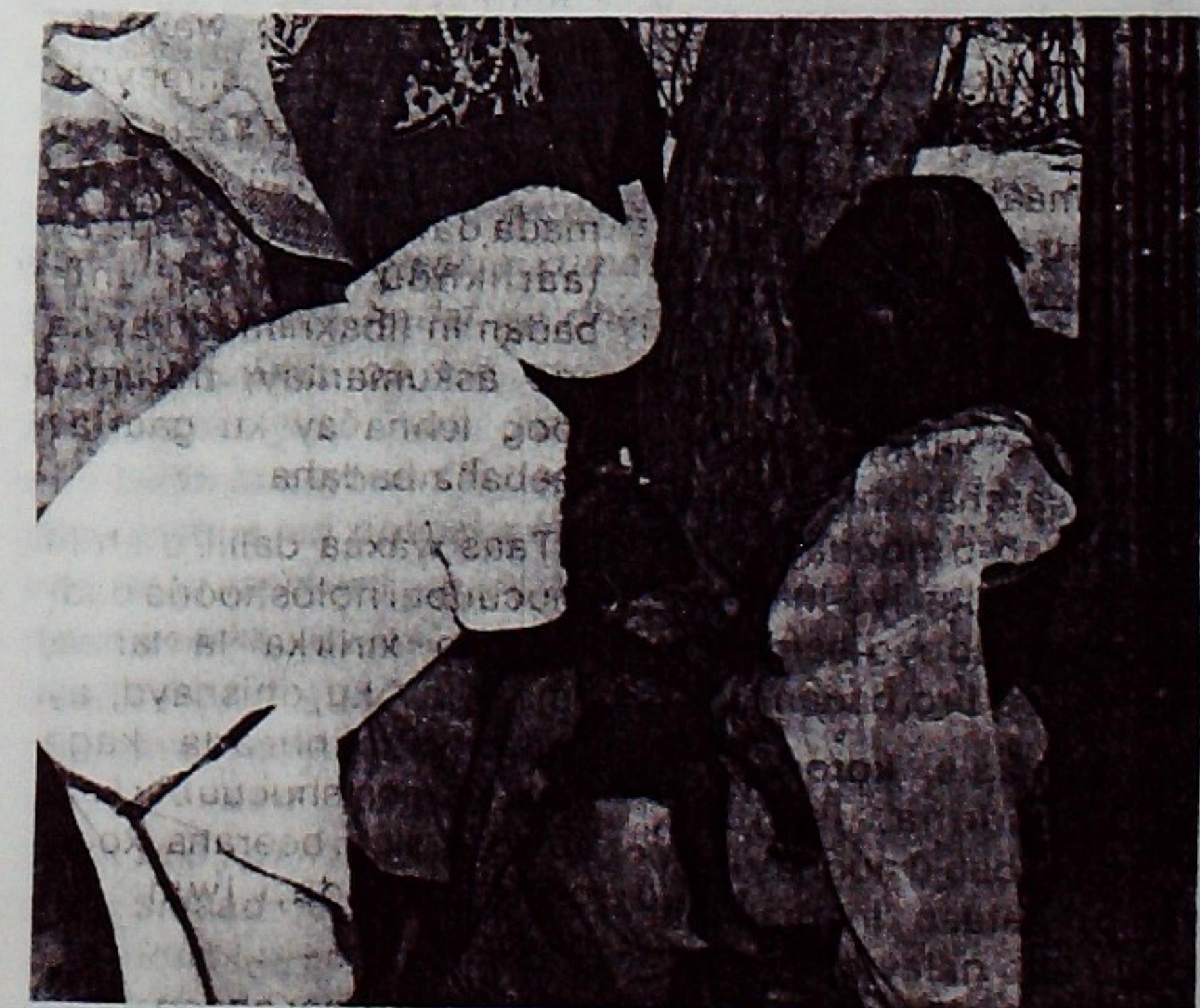
Waxaa caado dunida saameysay ah in waalidku ilmihiisa la jeclaado siduu jecelyahay, taasoo aalaaba jaha wareer iyo ismaandhaaf keenta, khasab maahan in ubadku muuqiyoo mustaqbalba uga ekaado waalidka, laakiin waxaa suuro gal ah in ay dhacdo qaar dhaxla taxanihi nolosha ee waalidka. Masalan aabhuu waa Shiikh

diinta aad u yaqaan, waxaa dhici karta in la helo wiil ama gabar aad ugu fur-furan barashada Quraanka, taasoo ah raadkii aabbiihs, marka haddii ubadka aab-bahaas wanaagsan ka leexdaan maahan dad lumay oo caasi garoobay, balse waaxaan oran karnaa hiwayadda ayaa kala rogtay, waxaana lagama maarman ah marka in ilmihiil lagu garab qabto wuxuu jecel yahay.

Toddobadii carruur ee isku bahda ahaa waxaa ka mid ahaa afar wiil, 4-tan wiil ee isku naaska nuugay, dhabar kaliyana ka wada yimid, isku raasna ku soo barbaary, labo ka mid ah waxay la ciirayaan mustaqbal la'aan waalidku horseed u yahay, labadii kalena waxay cagta la heleen saximaddii u shixnadnayd baaaraha iyo mustaqbalka toosan.

Waa Socotaa
W.Q.

Cabdi Maxamed Maax

**DHAQANKA, AQOONTA
IYO FANKA**

QAYBTII 3aad

Kuwa fal amarka leh qaar
ka mid ah.

infinitiif
kaltamid
baryootamid
bulxamid
halgamacid
dhaamid
ballamid
habsamid
garaamid
warramid
tilmamid

sal
kaltam
baryootam
bulxam
halgamacid
dhaam
ballan
habsaam
garraam
warram
tilmaam

fal amar
kaltan
baryoota
bulxan
halgan
dhaan
ballan
habsaan
garan
warran
tilmaan

Laba siyaabood baa fal
amar ka falalkaas u
yimaaddaa:

1. M-da haddii shaqal
ka horreeyo, waxa bed-
dela h.

2. Haddiise m-da shi-
bane ka horreeyo, waxa
abuurma alan-an.

Kuwa aan fal amarka
lahayn, sida qasmid, beer-
mid, dhismid, abuurmid,
qodmid, dillaamid, dhaamid
iwm, sida badan waxa ka
dhasha sifooyin; qasan
yahay, qodan yahay...
beeran, abuuran, dhisan
(siday qaamuuska ugu
qoran yihii). Waxa jira isla
erayadaas oo sita lambar
kale (k w), qasan, beeran,
abuuran, dhisan, qodan,
dhaawacan iwm.

Intas waxan u dhafaynaa
xiriirka ka dhexeeyaa salka
yo fal amarka. Falku wuxuu
ka koobmaa sal ama sal iyo
lifaaq. Si kale haddii loo
yiraahdo waa sal ama waa
taran. Salku wuxuu la mid
noqon karaa, magac, sifo,
falkaab iwm. Fal amarka

MEEL GALAHA FALKA AF SOOMAALIGA

falalka ka abuurma magaca,
sifada iyo falkaabka ee leh
lifaaq faleedka, waa ka
badan yahay salka.

Magac	fal amar
hub	hubay/hubee
hab	habay/habee
guf	gufay/gufee

Sifo	fal amar
yar	yaray/yaree
weyn	weynay/weyne
cad	cadday/caddee

Falkaab	fal amar
hor	horay/horree
gadaal	gadaalay/gadaalee
hoos	hoosay/hoosee

Fal amarradaas waxa ka
sii dhasha kuwa kale.

hubay +sad	hubayso
yaray +sad	yarayso
horray +sad	horrayso

Falalka isrogrogga 1aad
iyo 2aad, fal amarkoodu
wuxuu la eg yahay salka,
sida cun, keen, tag, bixi,
geli, fidi iwm. Isla markaas
fal amarradaas waxa ka sii
abuurma falal kale.

keen +ad	keeno
faag +ad	faago
adeeg +ad	adeego
xambaarad	xambaaro

Waxaan soo marnay laba
fal amar mid salka la mid ah
iyo mid taran ah, iyo in fal
amar kale labadoodaba ka
sii tarmo. Sida muuqata sal-
kii waa lays kala fogaaday.
Fal amarrada ku dham-
maada -so, waxay ka
kooban yihii fal amarsalka
la mid ah ama mid taran ah
iyo lifaaqa -sad. Ma jiro lifaq
-so. Lifaaqa so ma aha lifaaq
dhan, isla markaasna waxa
ku dhacay isbeddel. Yaray-
sad, marka fal amar ahaan
loogu dhawaqaayo, waxa ka
haraya (d), (ad)ku xigtaana
waxay isu rogaysaa (o).

Sidaas oo kale waxa ku
dhasha qabo, baro, garo
iwm.

Yaray ama yaree iyo
yarayso maaha laba fal oo
is-hoos geli kara. Waxay is-
hoos iman karaan marka loo
haysto in yaree tahay fal
gaar ah, yarayso -na mid
kale oo aysan sida aan kor
ku soo tilmaannay si toosah
isugu xirnayn.

Yaray iyo yarayso oo
kaliya marka aad ka duusho,
kuuma muuqanayso halkii
ay markii hore ka soo asku-
meen. Halkan waxan ku
haynaa fal amar fal kale dha-

lay, labada fal sal waxa u ah
yaray. Laakiin salka rasmiga
ahi waa yar. Maadaama ay
jiraan erayo kale oo falka la
wadaaga yar, yaray ama
yaree ma noqonayso sal
falka u gaar ah. Salku sidi-
isaba wuxuu ka dhexeyn
karaa magac, fal, sifo iyo
qaybo hadal ee kale. Tan
kale yar, waxay u siman
tahay, yaree, yaray, yar-
yahay, yarka, yaraan...

FAYBTII 2aad

Haddaba ma waxaan oran
karna waalidka ayaa ubad-
kiisa kala jeclaa? Waa maya,
ma waxaan oran karnaa
misna ubadka ayaa kala
dadaal badnaa? Misna waa
maya jawaabtu, markaa
su'aasha nala gudboon sow
maahan maxay ku dhacday
arrintan?

4-tan wiil waxaa wada
dhalay hooyo iyo aabbe
qofba dhan u badiye ku
baasay oo jecel waxa la
yiraahdo aqoonta ama wax-
barashada, aabbaha aqoon-
tiisu waa ilaa heer
jaamacadeed, hooyaduna
waxay ku siman tahay ilaa
heer dugsi sare, markaa 4-tii
wiil waalidkii waxay u
jideeyeen mustaqbalkoodii
tacliin, iyagoo waalid ahaan
u arkaaya in ay ugu liibaani
doonaan siday iyaguba ugu
libkeeneen, maxayse noq-
tay natijadii? Waxay noq-
tay in labo ka mid ahi ka soo
dhalaalaan oo ka muuqdaan
bogga-tacliimeedka, labana
ay ku noqotay dhibaato iyo
wax aan sinna looga dhaad-
hincin karin, macaankii iyo
qiimihii lagu malaynayey,
iyagoo dugsiga u arkay (Bar
tacliimeedka) lugooyo, iyo
mid waqtiga laysaga qaado.

Halkaana waxaa ka bilow-
day ifafaalo cusub kaas oo
ah in uu kala jajabo qoyskii
mideysnaa, waxaa bilowday
iska horimaadyo waalid iyo
ubad, maxaa yeelay dugsigii
wuxuu noqday mid lagu
khasbo oo aroor kasta
rabsho iyo qaylo ka aloosan
tahay, isku khasbid dugsi
dartiis, waxayna maalin
kasta dacwo iyo cayrin
dhextaal labadii wiil iyo
macallimiintii dugsiga,
maxaa yeelay dugsigaba
waxay u arkaan xabsi iyo
mid laysku ciqaabo, xitaa
waxaa is naceyb dhex
maray wiilashii isjeclaa;

yareeyey, yaraaday iwm.

Isku soo wada duuboo,
halkas waxa nooga soo
bixi kara laba arrimood oo
muhiim ah: 1. fal amarku
inuu kaalin muhiim ah kaga
jiro dhismaha falka iyo 2.
inuusan mar kasta la mid
ahayn ama u dhoweyn
salka. Fal amarku salka falka
waa la ekaan karaa, ka
badan karaa ama ka yaraan
karaa.

Tagto	fal amar sal
aj cunay	cun cun
keenay	keen keen
bj keensaday	keenso keen
joogsaday	joogso joog
bartay	baro bar
cj yarayey	yaray yar
yaraystay	yarayso yar
hubayey	hubay hub
hubaystay	hubayso hub
dj bixiyey	bixi bixi
baqtiiyey	baqtii baqtii
baqtistay	baqtiso baqtiso

Waa Socotaa
C. M. Shirwac

Ubadka marka uu dhasho
ilaa sannadka lixaad wuxuu
ku jiraa barashada hadaaqa
waalidka iyo degaanka
guriga ka kooban yahay,
sida alaabta taal guriga
magacyadood, mar haddii
cunuggu sannadka toddo-
baad madaxa la galo waxaa
ku saaran waalidow waajib
caan ah, kaas oo ah in
ubadka muslimka ah la baro
diinta Islaamka, maxaa yee-
lay diinta waa hadalkii
Eebbe ee koonka tasarufki-
isa lahaa, markaa waxaa
habboon in kashkhaash iyo
gogolba looga dhigo mas-
kaxda ubadka ee maran,
laguna bilaabo cajalka mas-
kaxda magaca llaahay.

Taana waxay waafa-
jinaysaa cunugga oo u sah-
laysaa ku ilhaaminta Eebbe
mustaqbalkiisa. Sannadka
saddexaad ilmaha waxaad
geyn kartaa meeshii uu
doono, ama rabo!! Waxaan
ula jeedaa sannadkan
cunuggu wuxuu la soo ifba-
xxaa, dhaq-dhaqaayo iyo
ifafaalo ka turjumaya, waxa
uu rabo isagoo waalidow
kuu soo bandhigaaya waxa
uu rabo iyo wuxuu neceb
yahayba markaana waxaa
kula gudboon waalidow
inaad ubadkaaga la gaarto
meel salka looga dhiso
waxaaba ku saabsan camal
falaadkiisa, loomana
baahna inaad himiladiisa
ka jiirto, taana waa hooya
ba'a mustaqbalka.

Caalim reer Masar ah
wuxuu yiri; haddii llaah laga
helo waxaan garanayaa
cunuggu wuxuu noqonayo
sannadahan mana seego
llaah galladdii hafaala-
haaga.

Ugu dambeyntii ka
helidda iyo hiwayaddu waa
hooyada mustaqbalka.

W.Q.
Cabdi Max'ed Maax

**DHAQANKA, AQQONTA
IYO FANKA**

QAYBTII 24aad

QAYBTII 24aad

Qoraalkan labaatan iyo afraad waxa uu si habsan u qeexayaa xisaabfalka isku dhufashada oo loo arki karo inuu yahay sida xisaabfalka isugeynta inuu isna ka unkamo laba lammaan tirooyin oo la isku dhufto si ay ugu oodmaan taran ahaan tirooyin.

Labada lammaane ee la isku dhuftay guud ahaan waxaa loo yaqaan isirro ka tirsan amase xubno ka ah urur gaar ah, isla markaasna taranta ay ku oodmaanna loo arki karo inuu ka mid noqdo ururkaas ay ka tirsan yihii isirradaas la isku dhuftay.

Labadaas lammaane marka la isku dhufto waxaa loo yaqaan kan hore ku dhufsane, kan dambena lagu dhufte, taasoo tusaale ahaan marka la isku dhufto $6 \times 7 = 42$ lo kasi karo lise haamood oo tii walba ay qaaddo toddoba litir oo caano ah, taasoo taranta mugga lixda haamood ay tahay 42 litir oo caano ah.

Marka loo fiirsado habdhiska xisaabeed tirada haamuhu tirsimo ahaan waa 6, isla markaasna haan waliba mugga ay tiro tirsimo ahaan u qaadaawaxa ay tahay 7 litir oo caano, halkaas oo tirada taran ahaan ugu oodmaan ay tahay 42 litir.

Marka tabeynta labadaas lammaane ee la isku dhuftay waxa ay ka tirsan yihii ururka tirooyinka tirsimada oo loo qeexi karo (1, 2, 3, 4, 5...). Halkaas oo saddexda dhibcood ee gadaal ka raacsan loo kasi karo in ururkaa tirsanayaashiisu yihii dhammaan tirooyinka tirsimada oo aan la soo koobi kareyn loona yaqaan "dacallaawe".

Tirada 6 isirka hore ee ku dhufsanaha ah iyo tirada 7 isirka lagu dhuftaha ah iyo tirada 42 ay taran ahaan ku oodmeenba waxa ay dhammaan yihii xubno ka tirsan tirooyinka ururka tirsimada.

Sidaa awgeed dhammaantood waxay ku saleysan yihii habdhis xisaabeed xisaabfalka isku dhufashada iyo ururka

Qoraallo u gaar ah Waalidiinta iyo Macallimiinta Faca Cusub ee Dugsiyadeenna

tirooyinka tirsimada oo aragti ahaan ku lammaan amase fikrad ahaan loo baahan yahay in loo kasoorashada tabta cusub ee maaddada xisaabta.

Taasoo habdhiska xisaabeed loo qeexi karo inuu ku saleysan yahay ururka ay ka tirsan yihii lammaaneyyaasha ku xisaabfalsan tirada ay ku oodmaan. Halkaas oo tusaalahaa kor ku xusan si habsan loogu muuiyyey.

Sidaas awgeed ayaa si habsan loogu qeexi karaa hees ahaan barashada xisaabfalka isku dhufashada.

*Isku dhufasho waxay tahay tiro tiro ku gooree
tiro waliba waxay tahay
isir teed u yaaloo
tarankooda waxay tahay
tiraday ku oodmaan
la tixgeliyey ururkeed
adna taas ogsoonow.*

Ururka tirada idil sida loo magacaabi karo waa (0, 1, 2, 3, 4, 5...), waxaana loo kasi karaa garashada guud ururka tirooyinka idil in ay ka mid yihii dhammaan tirooyinka tirsimo uu hor ka weheliyo eber.

Garashada guud ee habdhiska xisabeed waxa uu ku saleysan yahay sida kor ku qeexan in xisaabfal ahaan kasokow la heysto ururkaa ah oo ay ka tirsan yihii labada lammaane kuna oodmaan tarankooda, halkaas oo garashada guud loo arki karo in ururka tirooyinka dhabanka ay yihii (2, 4, 6, 8...) xisaabfalka isku dhufashada laba tiro oo kasta dhaban ah oo la isku dhufto waxa ay ku oodan yihii tiro dhaban ah.

Tusaale ahaan $12 \times 16 = 192$. Halkaas oo 12 iyo 16 ay yihii tirooyin dhaban ah, isla markaasna 192 ay tahay tiro dhaban, hase yeeshi qoraalkii hore ayaa lagu muuiyyey tusale ahaan marka la isugeeyo laba tiro oo ka tirsan ururka tirooyinka isiga la yiraahdo Infinitive.

loo fiirsado wadarta ay ku oodmeen 84 kama tirsana amase xubin kama aha tirooyinka isiga ah ee waxa ay tahay tiro dhaban ah.

Tusaale marka la isku dhufto $31 \times 53 = 1643$ dhammaan saddexda tiro ee xisaabfalkan 31, 53, iyo 1643 waxa ay yihii ka tirsan

MEEL GALAHA FALKA AF SOOMAALIGA

Shaxdani waxay inoo sheegeysaa in siyaabo kala geddisan fal amarku ku yimaaddo; isla markaasna u qaybsamo fal asala ah iyo mid taran ah.

Qayb ka mid ah isroggaa 1aad iyo kan 2aad fal amarku wuxuu le'g yahay salka. falalka noocan ahi waa kuwa asalka ah. falalka taranka ah meel ay ka soo farcameenba, waxay ka kooban yihii sal +lifaq. Lifaaqu wuxuu isna u kala baxaa mid dhiman iyo mid dhan.

Waxa jira falal badan oo loo adeegsado duco iyo habaar oo loo qaataay in ay yihii fal amar. Falalkaas waxa ka mid ah, weynow, gablan, cayrow, duqow, caatow, dhurow iwm. Falalkani iyo kuwa la bahda ah waxay u yeerayaan wax la rabo in ay dhacaan, ee maaha in ay cid waxqabad ugu baaqayaan. Ruuxa loo ducaynayo ama la habaaryaa wuxuu noqonayaa la yeele. Isaga ayaa waxa la dalbayaa ku dhacayaan, halkii laga rabay inuu ficiil ku dhaqaao oo waxa la dalbayo isagu hirgeliyo, yeehana ka noqdo.

Mar hadday jiraan falal aan fal amar ahaan loo adeegsan, isla markaasna fal amarku uusan mar kasta si toos ah ugu xirneyn salka, waxa lagama maarmaan noqonaysa in la raadiyo meel gale cusub.

Qaamuuska "Af-soomaaliga, meel gale (fal) wuxuu u qaataay, waxa afka iangiriisiga la yiraahdo Infinitive.

Infinitifku, sidiisaba waa qaab fal oo aan qeexneyn. Wuxuu galaa kaalinta magaca, yacni wuxuu noqdaa la yeele iyo yeele lababada. Taasina waxay xaq u siinayasaan inuu mararka qaarkood qodob qaadan

karo, isagoon luminayn astaamiiisii lagu yiqiin. Infinitifku wuxuu kaloo leeyahay inuu kulmiyo laba astaamood oo magaca iyo falku gooni gooni u kala leeyihiin, oo kala ah: fikrad iyo waxqabad.

U qaadashada meel gale fal infinitifku waxay keenaysaa:

1. In aan laysku qaldin magaca iyo falka;

2. In la helo meelgale u dhexeyn kara falalka fal amarka qaata iyo kuwaan qaadan (yeelan);

3. Dhismaha falka meel cusub oo fal amarka ahayn in laga abbaaro. La raadiyo dhismihiisa rasmiga ahi wuxuu yahay.

Markan waxan ka hadlaynaa lifaaqyada -is iyo -id. Markaad eegtid hooris, hoojis, bixis, guuris... waxaad mooddaa in lafaaqa -is u janjeero dhanka magaca. Tan kale, dhaqanka shibbanayaasha (s) iyo (d), marka falka la adeegsanayo, waxay leeyihiin astaamo lagu kala garto. Infinitifku wuxuu soo noqdaa waqtiga mustaqbalka. Laakiin haddii infinitifku ku dhammaado (d) (-id, -ad, -od, -aad), waxa ka hara shibbanaha (d), ama waa isbeddelaa. Isbeddelkaas oo ku yimaadda markay isku xigsadaan ereyada ku dhammaada (id, -ad, -od, -aad) iyo doonaa oo mustaqbalka astaan u ah. Si dhawaqu uusan u adkaan baa isbeddelkaasu u yimaaddaa.

cunid cuni doonaa
keenid keeni doonaa
joogsad joogsan doonaa
keensad keensan doonaa
barad badan doonaa
kaashad kaashan doonaa
xishood xishoon doonaa
howshood howshoon doonaa

neyaasha ururka yirooyinka kisiga (1, 3, 5, 7, 9...).

Waa Socotaa

Waxa Soo bandhigay
Brof. Max'uud Nuur Caalim,
madaxa rugta cilmi barista,
kulliyadda waxbarashada,
Iafoole

dheeraad dheeraan
doonaa doonaa
caddaad caddaan doonaa

Haddiise infinitifku n ku dhammaado, sida yarayn, bixin, gorfeyn iwm., shibbanaha ugu dambeeyaa isma dooriyo.

yarayn yarayn doonaa
gorfayn gorfayn doonaa
bixin bixin doonaa
fidin fidin doonaa

Halkaas waxa lagala soo bixin karaa in haddii cunis, cunniin iyo cunitaan infinitif noqon lahaayeen, shibbanaha gadaal ugu xigaa (s, n,) aysan isbeddeleen, ayna suurtoobi lahayd in la maqlo cid tiraahda cunis doonaa ama cunitaan doonaa iwm. Marka cunis, cunitaan iyo cuniin xaggaas kulama tartami karaan cunid. Waxaadna mooddaa in kaalinta infinitifku iyada u xiran tahay. Tan kale, cunis xagga magaca ayey u janjeedhaa. Meel galaha falka.

1. cunid, keenid, kaltamid, dheelmid, gabobid iwm.
2. bixin, fidin iwm.
3. yarayn, hubayn iwm.
4. joogsad, qaybsad, iwm.
5. howshood, halaaqood, cidlood iwm.

Waxa jira iyana falal si toos ah uga soo farcama magaca oo aan yeelan lifaaq faleedka, sida socod, dheeraad, caddaad, madoobaad iwm.

Xiriirkay wadaagaan fal amarka iyo infinitifka ayaad mooddaa inuu ka wax ku oolsan yahay kan ka dhexeyya fal amarka iyo salka. Fal amarku wuxuu la mid yahay infinitifka oo laga jaro shibbanaha xagga dambe ugu xiga, marka laga reebo isrogrogga 1aad oo uu kago'o lifaaqa -id. Qaacidadaa waxa raacaya inta fal amarka yeelaya.

W.Q.
C.M. SHIRWAC

Meel galeha fal Soomaaliga

Fekrastoo badan oo ku saabsan cilmiyeynta Af soomaaliga ayaa u baahan in dib looga fiirsado. Fekradahaas waxa ka mid ah tan ku baaqaysa:fal amarka in loo qaato meel gale .

Sida la wada ogsoon yahay, afku wuxu ka hadlaa dunida nagu wareegsan iyo xiriirkka aan la leenahay. Dunidaas oo isugu jirta qayb ku xiran muruqeenna iyo maskaxdeenna iyo qayb ka kooban waxyaalo iskood u dhaca ama la rumaysan yahay in aan dadku faragelin ku samayn, roobka, dhulgariirkka, fatahaada webiyada, hirka iwm. Waxyaalahaaas iyo kuwa kale oo badan , dadka amar lama qaataan, maangalna maaha in la siiyo amar. Way dhici kartaa, in ruux niyaddisu kacsan tahay laga maqlo: roob da'! Taas qudheeda looma qaadan karo fal , maxaa yeelay ma jiro amar la bixiyey oo roobka soo kordhinaya . Yacni ma jiro xuur amar qaatay ama fulinaya. Sidiisaba fal amarku cid ayuu waxqabad ku baraarujiyaa. Marka haddii uusan jirin ruux amarka la bixiyo fulinaya amaba aan loo baahnayn(ficilku iskiis u iman karo), sida badan falku ma yeesho fal amar. Fal amarku wuxu u yeerayaa cid waxa la dalbayo fulisa.

Dabeeecada Af soomaaliga waxa ka mid falal mataano ah oo ku kala gedisan lahaanshaha iyo la'aanta fal amarka. Haddaba marka laga duulo fekrada aan ka ha layno , waxa lumaya kala gedisnaantaas., isla marka-asna waxa la lumaya dhismaha falka. Cabdi geed buu koray iyo waa koray, Soomaaliga waa u kala duwan yihin. Cabdi geed buu koray, waxay ka dhigan tahay; geed buu fuulay. Maadaama, Cabdi ficil suubiyey waa maangal in kor lagu yiraahdo(amar la siiyo). Laakiin Cabdi waa koray oo la micno ah: joog, caqli iyo cimri ayaa u kordhay, kor kuma habboona. Caqliga ;cimriga iyo joogu maaha wax Cabdi meel ka soo darsanayo, ee waa tubayn jirkiisa iyo maskaxdiisa ku dhacaya , isaguna uusan fara gelin karin. Waxa jira fal kale oo noo sheegaya korriimo amar leh(kori). Taasi waxay noo sheegaysaa iyana in aan loo baahnayn fal amar -kor oo korriimada ku saabsan. Haddii taasi dhacdo waxa caddaanaysa in aan la tixgelin hannaanka iyo loojikada micnaha falka Soomaaliga. 1-Wiilkii waa koray. 2-Wiilkii waa la koriyey.

Waxay u taagan yihin laba fekradood oo kala ah:

- wiilkii iskiis buu u koray; yacni korriimadu waxay ku timid tubayn 'dabiici ah(natural process). Muhim maaha cidda korisay.
- wiilkii waa la koriyey, oo tilmaamaysa inuu wiilkii cid kale cunno iyo xannaano ka helay. Halkan cidda wax korisay lagama tegi karo.

Sidoo kale falalka buuxay, buuxiyey, buuxsaday iyo buuxsamay. Buuxay waxay tilmaamaysaa weelka laga hadlaa in uusan wax kale qaadin. Nooma sheegayso weelka waxa ku jira in lagu shubay iyo inay iskood uga ~~uu~~ shubmeen. Buuxay faallo kale nama siinayso. Waa dhexdhedaad, waxayna ka kooban tahay BUUX oo sal ah iyo lifaaqa-ay ee waqtiga tagtada. Buuxiyey, waxay sugasaa weelka waxa ku jira in cid ku shubtay, isla markaasna waxay ka kooban tahay Buux, xarafka (i) oo ku shubidda caddaynaya iyo lifaaqa tagtada sheegaya -yey. Buuxsaday, iyana waxay soo kordhisay, qasadka weelka waxa ku jira loogu shubay (cid gaar ahi inay ku shubatay), waxayna ka kooban tahay sal(buux), -sad iyo -ay. Buuxsamay, waxay qeexaysaa micno kuwaas hore wax yar ka gedisan. Weelka ayaa laga dhigayaa inuu gacmo yeeshay oo keligiis waxa ku jira isku shubay.

Afartaas fal ee midna waalid yahay, seddexna taran u yihiin, waxay marag ka yihiin hodannimada afkeenna, dhanka kalena wa ay muujinayaan fekrada aan ka hadlaynaa inay tahay korxaadis.

Haddii aad u fiirsatayqaamuuska "Somalo-Italiano" (I985, bog.7I), waxaad ka helaysaa BUUXSAN oo fal amar ahaan u taagan. Buuxsan waa taran, oo waxay ka iman kartaa buux +san ama buux +samid. Marka hore waa sifo, fal amarna shaqo kuma laha. Waa markay ka kooban tahay buux +san; buuxsan yahay. Marka kale qudheeda ma laha fal amar, balse aan eegno hadday jirto sida ay ku iman karto buuxsan. Marka uu ~~ka~~ buuxsamid ka haro lifaaqa -id, waxa noo soo baxaya buuxsam. M-tuna sida la ogyahay waaay iska ilaalisaa inay falka ugu ~~gata~~ gadaal marto. Halkan oo kale meesheeda waxa gala n-buuxsan. Sidaas bay ku dhaatataa ee maaha sida baarayaasha qaarkood rumaysan yihiin oo ah in buuxsan asal tahay, buuxsamay na ay iyada ka farcantay.

Si aan arrintaas uga baaraandegno, waxan soo qaada maynaa sida buuxsamid isu rogrogto waqtiga tagtada.

- 1-Anigu waan buuxsamay
- 2-Adigu waad buuxsantay
- 3-Isagu waa buuxsamay
- 4-Iyadu way buuxsantay
- 5-Anagu waan buuxsannay
- 6-Idinku waad buuxsanteen
- 7-Iyagu way buuxsameen

Afar jeer baa m-ta kaalinteeda waxa galay n. Seddex jeerna m-tu halkeedii bay joogtaa. Dabcan afar iyo seddex waxa badan afar, balse anagoon ku degdegin aan fiirinno sababta isbeddelka m iyo n. Taas ayaa laga yaabaa inay wax badan nagu soo biiriso e.

Wejiyada 2aad, 4aad iyo lixaad waxa isku xiga n iyo t. Marka t ay wejiyadaas u soo dhowaato m-ta ,waxa imanaysa inay n meesha u bannayso. Sidaas bay n-tu ku yimaadaa, ee maaha inay iyadu horray meesha u lahayd.

Wejiga 5aad waxa la socota oon ka harin n,marka halkii m iyo n isaga xigsan lahaayeen dhawaaquna adkaan lahaa ,waxa fududaatay in m-tu meesha ka baxdo.Isweydaarashada xarfaha qaarkood maaha arrin buuxsamid u gaar ah. Falal badan ayaa la wadaaga.

- 1-Anigu waa cunay ,fuulay, joogiyey,xishooday,
- 2-Adigu waad cuntay,fuushay,joojisay,xishootay,
- 3-Isagu waa cunay,fuulay,joojiyey,xishooday,
- 4-iyadu way cuntay,fuushay,joojisay,xishootay,
- 5-Anagu waan cunnay,fuulnay,joojinay,xishoonay,
- 6-Idinku waad cunteen,fuusheen,joojiseen,xishooteen,
- 7-Iyagu waa cuneen,fuuleen,joojiyeen,xishoodeen.

Weiyada Iaad,3aad oo kali iyo wadarba ah ayaa dhismaha falka muujiya.Wejiyada kale waxa ku yimaadaa isbeddelo.Shibanayaasha ugu dambeeya falalka qaarkood waxa ku dhaca dhalan rog,xaqiiqo raadintana laguma salayn karo.

U qaadashada fal amarka meel gale(fal),waxay keentay,in la hindiso falal aan jirin. Waxa dhacday iyadoon leys weydiin falku ma leeyahay fal amar mise ma laha ,in kuwii aan lahayn lagu sidkay fal amar cusub. Arrintaasu waxay si cad uga muuqataa falalka infinitiifkoodu(infinitive) ku dhammaadaan -mid ee aan ahayn isrogrogga Iaad. Falalka,sida qodmid, beermid,abuurmid,qasmid ,buuxsamid,qalloocsamid ,darmid,dhambalmid, callaqmid, dhilmid,halgamid,gamiimid,dindimid,guugmid,duubmid iwm, waxayna ka kooban yiniin sal +lifaaq = magac +lifaaq ama = falamar +lifaaq

Lifaaqu wuxu noqon kara:-tamid,-samid,ama -mid oo akliya.Waxayna u qaybsamaan falal leh fal amar iyo kuwa aan loo adeegsan ✕ fal amar.

Kuwa fal amarka leh qaar ka mid ah.

infinitiif	sal	fal amar
Kaltamid	kaltam	kaltan
baryootamid	baryootam	bartoootan
bulxamid	bulxam	bulxan
halgamid	halgam	halgan
dhaamid	dhaam	dhaan
ballamid	ballam	ballan
habsaamid	habsaam	habsaan
Garramid	garram	garan
waramid	warram	waran
Tilmaamid	tilmaam	tilmaam

Laba siyaabood baa fal amarka falalkaasy ku yimaadaa:

1-m-ta haddii shaqal **ka** horreeyo ,waxa bedaela n.

2- Haddiise m-ta shibane ka horreeyo ~~waxa~~ ,waxa abuurma alan-an.

Kuwa aan fal amarka lahayn,sida qasmid,beermid,dhismi,abuurmid,qodmid,dillaamid,dhaamid iwm,sida badan waxa ka dhasha sifooyin;qasan yahay ,qodan yanay ...beeran,abuuran,dhisan (siday qaamuuska ugu qoran yihiin). Waxa jira isla erayadaas oo sita lambar kale(**KW**),qasan ,beeran,abuuran,dhisan,qodan,dhaawacan iwm.

Intaas waxan up **dhaafaynaa** xiriirka ka dhaxeeya salka iyo fal amarka . Falku wuxu ka koohaa sal ama sal iyo lifaaq.Si kale haddii loo yiraahdo waa sal ama waa taran. Salku wuxu la mid noqon karaa,magac,sifo ,falkaab iwm.ral amarka falalka ka abuurma magaca,sifada iyo falkaabka ee leh lifaaq faleedka,waa ka badan yahay salka.

<u>magac</u>	<u>fal amar.</u>
hub	hubay/hubee
hab	habay/habee
guf	gufay/gufee

<u>Sifo</u>	<u>fal amar</u>
yar	yaray/yaree
weyn	weynay/weynee
cad	cadday/caddee

<u>falkaab</u>	<u>fal amar</u>
hor	horray/norree
gadaal	gadaalay/gadaalee
hoos	hoosay/hoosee

Fal amaradaas waxa ka sii dhasha kuwa kale.

hubay +sad	hub yso
yaray +sad	yarayso
horray+sad	horrayso

talalka isrogroga Iaad iyo 2aad ,fal amarkooda wuxu la egynay salka ,sicun,keen,tag,pixi,geli,fidi iwm. Isla markaas fal amaradaas waxa ka sii abuurma falal kale. keen +ad   keeno
                        ʃaag +ad   ʃaago
                        aueeg+ad   adeego
                        xam̥baarad   xambaaro

Waxaan soo marnay laba fal amar mid salka la mid ah iyo mid taran ah,iyo in fal amar kale laboodoba ka sii tarmo.Sida muuqata salkii waa lays kala fogaaday.fal amarada ku dnammaada -so,waxay ka kooban yihiin fal amar salka la mid ah ama mid taran ah iyo lifaaqa -sad. Ma jiro lifaaq -sd. Lifaaqa-so maaha lifaaq dhan,isla markaasna waxa ku dhacay isbeddel. Yaraysad,marka fal amar ahaan loogu dhawaqayo,waxa ka haraya (d),(a) ku xigtaana waxay isu rogaysaa (o).

Sidaas oo kale waxa ku dhasha qabo, baro, garo iwm.

Yaray ama yaree iyo yarayso maaha laba fal oo ~~ha~~ ishoos geli kara."axay ishoos iman karaa marka loo haysto in yaree tahay fal gaar ah,yarayso -na mid kale oo aysan sida aan kor ku soo tilmaanay si toos ah isugu xirnayn.

Yaray iyo yarayso oo kaliya marka aad ka duusho ,kuuma muuqanayso halkii markii hore ka soo askumeen.Halkan waxan ku haynaa fal amar fal kale dhalay,laðada fal sal waxa u ah yaray.Laakiin salka rasmiga ahi waa yar.Maadaama ay jiraan erayo kale oo falka la wadaaga yar, yaray ama yaree ma noqonayso sal falka ~~ha~~ gaar ah. Salku sidiisaba wuxu ka dhexayn karaa magac,fal,sifo iyo qaybo hadal ee kale.Tan kale yar, waxay u siman tahay ,yaree,yaray, yar yahay, yarka ,yaraan ...yareeyey, yaraaday iwm.

Isku soo wada duuboo ,halkaas waxa nooga soo bixi kara laba arrimood oo muhim ah:I-fal amarku inuu kaalin muhim ah kaga jiro dhismaha falka iyo,2- inuusan mar kasta la mid ahayn ama u dhoweyn salka.Fal amarku salka falka waa la ekaan karaa ~~ha~~ ka badan karaa ama ka yaraan karaa.

<u>tagto</u>	<u>fal amar</u>	<u>sal</u>
a) cunay	cun	cun
keenay	keen	keen
b) keensaday	keenso	keen
joogsaday	joogso	joog
baray	baro	bar
c) yarayey	yaray	yar
~~ha~~ yaraystay	yarayso	yar
hubayey	hubay	hub
hubaystay	hubayso	hub
d) bixiyey	bixi	bixi
baqtiiyey	baqtii	baqtii
baqtistay	baqtioso	baqtii

Shaxdani waxay noo sheegaysaa siyaabo kala gedisan fal amarku ku yimaado; isla markaasn au qaybsamo fal asal~~ha~~ ah iyo mid taran ah.

Qayb ka mid ah isrogrogga Iaad iyo kan 2aad fal amarku wuxu la egyahay salka .Falalka noocan ah~~ha~~ i waa kuwa asalka ah .Falalka taranka ah meel ay ~~ha~~ soo farcameenba ,waxay ka kooban yihin sal +lifaaq.

Haddaba marka fal amarka loo qaato meel gale,waxa imanaysa in la tixgeliyo dabeeecadda iyo astaamaha qaybta asal ah oo keliya.

Waxa jira falal badan oo loo adeegsado duco iyo habbaar oo loo qaatay inay yihiin fal amar. Falalkaas waxa ka mid ah, weynow, gablan, cayrow, duqow, caatow, dhurow Ikk. Falalkani iyo kuwa la bahda ah waxay u yeerayaan wax la rabo inay dhacaan, ee maaha inay cid waxqabad ugu baayaan. Ruuxa loo ducaynayo ama la habbaarayaa wuxu noqonayaa la-yeele. Isaga ayaa waxa la dalbayaa ku dhacayaan, halkii laga rabay inuu fiwil ku dhaqaaqo oo waxa la dalbayo isagu hirgeliyo, yeelana ka noqdo.

Mar hadday jiraan falal aan fal amar ahaan loo adeegsan, isla markaa na fal amarku uusan mar kasta si toos ah ugu xirnayn salka, waxa lagama maarmaan noqonaysa in la raadiyo meel gale cusub.

Yaasiin C. Keenidiid qaamuuska "Af-soomaaliga" ee uu qoray, meel gale (fal) wuxu u qaatay, waxa Afka ingiriisiga lagu yiraahdo INFINITIVE. Iyadoon arrintaas si fiican looga baaran degin ayaa loo booday meel galaha fal amarka. Qaamuuska Yaasiin markaad dusha ka eegto wuxu ku siinay sawir ah inuu qaamuusku ka kooban yahay magac oo kaliya. Waa run oo Yaasiin iskuma taxalujin, inuu qaamuuskiisa ku soo wada koobo qaybaha hadalka oo idil, xilkiiisuna taas maaheen. Misa Jaalle Yaasiin qaamuus magac oo kaliya kuma qorinwux. Erayada ku urursan qaamuuska "Af-soomaaliga"; waxay ka kooban yihiin qayba dhowr ah, waxaase ugu badan magaca iyo falka. Yaasiin meel galaha falku waa u infinitiif.

Infinitiifku, sidiisaba waa qaab fal oo aan qeenayn. Wuxu galaa kaalinta magaca, yacni wuxu noqdaa layeele iyo yeele labadaba. Taasina waxay xaq u siinaysaa inuu marxa ka qaarkood qodob qaadan karo, isagoon luminayn astaamihiiisii lagu yaqiin. Infinitiifku wuxu kaloo leeyahay inuu kulmiyo laba astaamood oo magaca iyo falku goonku gooni u kala leeyihiin, oo kala ah:fekrad iyo waxqabad.

- U qaadashada meel gale fak infinitiifka waxay keenaysaa:
- 1- in aan laysku qaldin magaca iyo falka;
  - 2- in la helo meelgale u dhexayn kara falalka fal amarka qaata iyo kuwaan qaadan(yeelan).
  - 3- dhismana falka meel cusub oo fal amarka ahayn in laga abbaaro. La raad- iyo dhimihiisa rasmiga ahi wuxu yahay.
  - 4- qodobka kale ee waqtigan la joogo aad muhimka u ahi oo infinitiifku la imanayaa, waa in laga baxo abuurista erayo aan jirin.

Erayo badan ayaa u sharaxan infintiif, sida cinid, cunis, cunitaan, cuniin, waxaana loo baahan yahay in la kala saarok kuwooda magaca ah iyo kuwooda infintiifka ah. Eerayada cimid iyo cunis, meelaha aad looga kala isticmaalo kase kaw, waxaad moodaa inay kala qaateen laba itijaah. Markan waxa ka hadlaynaa lifaaqyada -is iyo -id. Markaad eegtid hooris, nojis, bixis, guuris ... waxaad moodaa in lifaaqa -is u janjeero dhanka magaca. Tan kale, dhaqanka shibanayaasha (s) iyo (d), marka falka la adeegsanayo, waxay leeyihiin astaamo lagu kala garto. Infinitiifku wuxu

(d) (-id , -ad, -od, -aad), waxa ka hara shibanaha (d), ama waa isbeddelaa. Isbeddelkaas oo ku yimaada markay isku xigsadaan erayada ku dhammaada (-id , -ad, -od, -aad) iyo doonaa oo mustaqbalka astaan u ah. Si dhawaaqu uusan u adkaan baa isbeddelkaas u yimaadaa.

cunid	cuni doonaa
keenid	keeni doonaa
joogsad	joogsan doonaa
keensad	keensan doonaa
barad	baran doonaa
kaashad	kaashan doonaa
xishood	xishoon doonaa
howshood	howshoon doonaa
dheeraad	dheeraan doonaa
caddaad	caddaan doonaa

Haddiise infinitiifku n ku dhamaado , sida yarayn, bixin, gorfayn iwm shibanaha ugu dameeyaa isma dooriyo.

yarayn	yarayn doonaa
gorfayn	gorfayn doonaa
bixin	bixin doonaa
fidin	fidin doonaa

Halkaas waxa lagala soo bixi karaa in haddii cunis ,cuniin iyo cuntaan infinitiif noqon lahaayeen . shibanaha gadaal ugu xigaa(s,n,) aysan isbeddeleen, ayna suurtoobi lahayd in la maqlo cid tiraahda cunis doonaa ama cunitaan doonaaiwm. Marka cunis,cunitaan iyo cuniin xaggaas kulama tartami karaan cunid. Waxaadna moodaa in kaalinta infinitiifku iyada u xiran tahay. Tan kale,cunis xagga magaca ayey u janjeedhaa.

Meel galaha falka.

- 1- cunid, keenid, kaltamid, dheelmid, gaboobid iwm.
- 2- bixin, fidin iwm.
- 3- yarayn , hubayn iwm.
- 4- joogsad, qaybsad iwm.
- 5- howshood, halaaqood, cidlood iwm.

Waxa jira iyana falal si tood ah uga soo farcama magaca oo aan yeelan lifaaq faleedka,sida socod,dheeraad,caddaad, madoobaadiwm.

Xiriirka ay wadaagaan fal amarka iyo infinitiifka ayaad moodaa inuu ka wax ku oolsan yanay kan ka dhexeeya fal amarka iyo salka. Fal amarku wuxu la mid yahay infinitiifka oo laga jaro shibanaha xagga , marka laga reebo isrogrogga laad oo uu ka go'o lifaaqa -id. Qaacidadaa waxa raacaya inta fal amarka yeelata.